29/10/2019

Лимасолският митрополит Атанасий: “Не правим разлика между украинци, руснаци и гърци”

Атанасий Лимасолски е личност, която не се нуждае от представяне в православния свят. Той е известен като голям проповедник, молитвеник и строг защитник на Православието. Именно затова за нас бе важно да научим мнението му за църковната ситуация в Украйна.

Влизайки в стаята, в която трябваше да се състои интервюто, аз неволно се загледах в голямото количество изображения на подвижници, светци и кипърски йерарси. В ъглите висяха големи кръстове. Всичко това създаваше определена атмосфера на молитвеност и духовност. “Цялото интервю ли ще бъде за Украйна?”, попита владиката.

— Ваше Високопреосвещенство, добър ден. Благодаря Ви, че се съгласихте да беседвате с нас. Да, ситуацията в Украйна е станала едва ли не най-обсъжданата тема в целия православен свят, и затова бих искал да поговорим именно за нея. Кипър е една от първите страни, приели християнството. Кипърската църква има богата история и голям опит. Затова предложението на Кипърската църква да действа като посредник в междуправославните спорове е съвсем естествено, и ние вече виждаме първите плодове – Йерусалимската и Антиохийската църкви изявиха готовност за диалог и преодоляване на кризата, която съществува в техните отношения. Има ли Кипърската църква визия за това как би могло да се излезе от църковната криза в Украйна?

— Както знаете, Кипърският архиепископ вече посети Българската патриаршия, Сръбската патриаршия, Еладската църква, срещна се с патриарсите на Александрия, Антиохия и Йерусалим, поддържа постоянен контакт с Албанския архиепископ Анастасий. Той прави всичко възможно за преодоляването на тази криза. Не знам дали вече се е стигнало до някакви резултати, но мога да Ви кажа, че и архиепископът, и Синодът на нашата църква правят всичко възможно, за да помогнат за решаването ѝ.

— Преди предоставянето на автокефалия на т. нар. Православна църква в Украйна президентът Петро Порошенко и патриарх Вартоломей подписаха спогодба, според която Вселенският патриарх се задължаваше да "лобира" за новата църковна структура пред другите поместни църкви, а Порошенко трябваше да предаде на патриарх Вартоломей храмове и църковни имоти в Украйна. Това изглеждаше като сделка за продажба на автокефалията и пося съблазън и възмущение сред хората. Каква е процедурата на предоставяне на автокефалия и доколко уместна е една такава сделка от гледна точка на църковните традиции?

— Не съм достатъчно информиран за спогодбата, която споменавате, и затова не мога да я коментирам. Колкото за процедурата по предоставяне на автокефалия, то, доколкото ми е известно, по време на срещите, предшествали Критския събор, имаше много разговори на тази тема: как трябва да се предоставя автокефалия. Не съм присъствал на тези срещи, но, доколкото знам, църквите така и не стигнаха до общо решение.

Когато разглеждаме тези въпроси, трябва да се ръководим от това, че всяко решение в църквата трябва да води до единство и любов. Аз не искам да вярвам, че Вселенската патриаршия, или Украинската църква, или Руската църква са искали да създадат проблем, но сега проблемът наистина съществува и всички ние заедно трябва да намерим път към решаването му, да открием начин за лекуването на тази рана. На този път предстоятелите на църквите трябва да бъдат много внимателни, да изхождат от общите интереси на Православието и да проявяват смирение. Всичко това трябва да е присъщо на предстоятелите на църквите, на клириците и на всички християни.

— В Украйна църквата под омофора на Киевския митрополит Онуфрий наброява около 100 епископа. От тях към новата украинска църковна структура преминаха само двама. Поради очевидната липса на желание на йерарсите на каноничната църква да се присъединят към новата структура,

хората в Украйна са склонни да смятат, че томосът е бил предоставен именно на разколническите структури (УПЦ-КП и УАПЦ), и по този начин се е извършила легализация на разкола.

— Ще Ви прочета откъс от т. 6 от изявлението на Светия Синод на Кипърската православна църква, където се казва, че Синодът поставя под съмнение възможността за признаване на свещения сан на хора, които не са получили канонично ръкоположение. Тук се казва: “Двехилядагодишната история както на Кипърската църква, така и на Православието като цяло поставя под съмнение возможността за легализация на тайнствата, извършени от архиереи, които се били низвергнати, отлъчени от църквата и подложени на анатема”.

Тяхното наказание е признато от всички православни църкви. Ние сме признали анатемата, наложена на Филарет, и затова Синодът на Кипърската църква се съмнява във възможността за признаване на извършените от него хиротонии и други тайнства. Ето защо ние – Кипърската църква – не сме признали досега Епифаний като глава на новата украинска църква.

— В някои медии се появи новина, че Вие не сте подписал изявлението на Кипърската църква за ситуацията в Украйна. С какво е свързано това?

— Вярно е. Не подписах изявлението на Синода на Кипърската църква, защото не бях съгласен с някои места в текста. Разбира се, повечето членове на Синода приеха този текст и той стана израз на позицията на Кипърската църква. Текстът е насочен към поддържане на реда в църквата. Но лично аз имам известни съмнения спрямо определени места от този текст.

— Някои представители на новата украинска църква под ръководството на Епифаний Думенко изтълкуваха Вашата постъпка като знак за това, че искате да ги подкрепите.

— (Смее се.) Точно обратното. Аз исках текстът да бъде по-категоричен и ясен, и да изразява подкрепа за каноничния Киевски митрополит Онуфрий. Разбира се, аз приемам с уважение мнението на нашия архиепископ и другите членове на Синода, според които ние трябва да се придържаме към неутрална позиция, за да можем да действаме като посредник между Константинопол и Москва. От тази гледна точка нещата за мен са донякъде приемливи, но аз бих предпочел Синодът на Кипърската църква да излезе с ясна и еднозначна позиция; в момента всеки би могъл да тълкува текста, обнародван от Кипърската църква, както пожелае: както “за”, така и

“против”.

Собствено, така и става. Ще Ви дам за повече ясност един пример. Първият параграф от изявлението на Светия Синод гласи: всяка нация, придобила национална независимост, има правото да иска и църковна автокефалия. Ако приемем това като правило, то всяка страна ще си създаде собствена автокефална църква. Един прост пример: Антиохийската патриаршия обгрижва духовно много страни – Арабските емирати, Ливан, Сирия и други. Според тази логика и Ливан, и всички други страни от този списък трябва да получат автокефалия.

Същото важи и за Александрийската патриаршия: под нейния омофор се намират много страни от Африка. По тази логика и Кения трябва да бъде автокефална, и Мозамбик, и Танзания. Та нали всичко това са независими страни и нации. Ако приложим този принцип към всички, ще имаме пъстра мозайка от автокефалии. В това няма никаква логика. Когато правим нещо, ние трябва първо да помислим за последиците, имайки предвид силните и слабите страни на всяка църква. Нима не виждаме, че нашите руски братя се отнасят към Киев като към кръщелен купел на цяла Рус?

— Очевидно, тази логика води до това, че при изчезването на дадена държава съответната църква трябва да се самоликвидира.

— И това също. Ще Ви дам като пример Скопие или Северна Македония, както я наричат сега. По тази логика те трябва да имат автокефална църква. И Черна гора също. Не е ли ясно, че това е път към катастрофа с голямо количество проблеми? Именно затова лично за мен текстът на изявлението беше неприемлив. Аз уважавам решението на църквата, аз нося послушанието си към църквата, но ако изразя личното си мнение по тези въпроси, то мога да кажа, че не съм съгласен.

— Патриарх Вартоломей заяви, че томосът за автокефалия е издаден, за да се излекува разделението в Украйна. Неотдавна обаче Борисполският митрополит Антоний посочи, че в новата църковна структура са преминали по-малко от 1% от енориите на каноничната УПЦ. А Филарет Денисенко в едно свое интервю преди няколко дни заяви, че томосът е довел до разделение и противопоставяне дори в редиците на привържениците на новата църква. Излиза, че томосът не обединява, а още повече разделя украинското общество. Може би издаването на томоса, без да се отчете мнението на УПЦ и другите поместни църкви, е било грешка?

— По мое мнение това бе едно прибързано решение. Трябваше да се изчака, докато предстоятелите на всички други поместни църкви също изразят своето съгласие. Сега ние виждаме, че Синодите на поместните църкви са призовавани от Константинопол да признаят новата църковна структура постфактум, което създава много проблеми.

В случая с Украйна има много въпроси. Какво да правим с:

– отлъчените, предадените на анатема, лишените от сан като Филарет?

– неполучилите действително ръкоположение “епископи” на Макарий?

– а също и това, че църковна йерархия вече е съществувала – 100 архиереи начело с каноничния предстоятел митрополит Онуфрий, с когото всички ние сме съслужили според свещените канони?

И всичко това беше за един ден заметено под килима. Разбира се, това не е решение на един човек, това не е решение на патриарх Вартоломей – това е решение на Синода на Вселенската патриаршия под председателството на патриарх Вартоломей.

— В момента много поместни църкви повдигат въпроса за това, че хиротониите в новообразуваната структура не са действителни. Представителите на някои църкви направо казват, че това е събрание на миряни, тъй като в разколническа среда не може да има свещенство.

— Същото казва и Синодът на Кипърската църква: свещенство не може да има сред онези, които са били лишени от свещенство, отлъчени или подложени на анатема.

— Същевременно представителите на Вселенската патриаршия твърдят, че в тази структура все пак има пълноценно свещенство. В първото правило на св. Василий Велики се казва, че всеки, който поема по пътя на разкола, губи незабавно апостолската си приемственост и свещенството си, и вече не може да извършва тайнства и да предава на другите благодатта на свещенството, защото сам е отпаднал от благодатта на Светия Дух и е станал обикновен мирянин. Означава ли позицията на Вселенската патриаршия, че този канон е преразгледан?

— Щом така се казва в свещените канони, никой не може да го поставя под съмнение; всички сме длъжни да се подчиним. В случая с новата украинска църква някои лица от нея не са имали никога епископски сан – това е групата

на тъй наречените “епископи”, които сами са се ръкоположили, това са “епископите” от групата на Макарий. Освен Филарет и хората му, там са и хората на Макарий, които по същество са самозванци, те никога не са били ръкополагани. Ако ставаше дума само за едната от тези две групи – за групата низвергнати епископи, лишени от сан, но получили преди това ръкоположение от канонични епископи, то Синодът би могъл по икономия да ги приеме като ръкоположени. Естествено, това би могло да стане в случай, че те са се покаяли за своя грях и са помолили църквата за прошка. За нещастие ние не наблюдаваме такова нещо и не виждаме над някои от епископите на новата църква да е било извършено изобщо каквото и да е действително ръкоположение.

— В момента представителите на новата църква създават с агресията си проблеми на “старата” канонична Украинска църква. Не трябва ли Вселенският патриарх, който според томоса има големи пълномощия в новата църква, да се изкаже и да въздейства някак върху тези хора, които вече не крият, че се боричкат за власт? Не трябва ли патриарх Вартоломей да сложи край на всичко това?

— Аз не мога да знам какво мисли Вселенският патриарх. На нас не ни е лесно да говорим за патриарх Вартоломей, защото той е наш баща, ние го уважаваме и обичаме. Същевременно ние смятаме митрополит Онуфрий за наш брат. Ние не правим разлика между украинци, руснаци и гърци – за нас и едните, и другите са братя и православни християни. Повярвайте, много ни боли от това, което се върши в момента – тъжно ни е и за едната патриаршия, и за другата, и за украинската църква.

— Някои смятат, че когато се опитваме да обявим действията на разколниците за благодатни тайнства и да признаем техните хиротонии, то това води до размиване на понятията добро и зло. Излиза, че още вчера църквата е смятала някои неща за грях (например, навремето същият патриарх Вартоломей в писмото си до РПЦ призна правилността на анатемата срещу Филарет), а днес се оказва, че грехът е престанал да бъде нещо лошо. Опитите да се преразгледа миналото на тази структура водят до преразглеждане не само на нейния статут и на териториалните граници на каноничната църква, но и на въпросите на греха и добродетелта. В църквата се заличават понятията добро и зло: вчерашните грешници с едно драсване на перото стават благочестиви духовници, а благочестивите духовници стават грешници. Какво мислите Вие за това?

— Вижте, всеки грях и всяка лоша постъпка се прощават, ако е налице

разкаяние. Ако има разкаяние, църквата приема всеки човек. Разбира се, това важи не само за отделните индивиди. В църковната история има примери, когато нашата църква по икономия с решение на Синода е приемала цели схизматични общности. Това обаче изисква предварително покаяние и признаване на греха. Тогава църквата като любяща майка прегръща всичките си чеда. Но за съжаление в случая с украинските разколници ние не видяхме такова нещо.

— Наскоро митрополит Емануил от Вселенската патриаршия посети Украйна и се срещна с Филарет Денисенко. След срещата те се снимаха заедно, а зад тях на снимката се вижда бялото патриаршеско було на Денисенко. Снимките бяха публикувани и на официалния сайт на Фенер. В изказванията си Денисенко твърди, че тъй като патриарх Вартоломей вече е признал новата църква, то той ще се съгласи с всичките ѝ действия, дори ако те нарушават условията на томоса, за да не изгуби авторитета си в очите на другите църкви. Ако "патриаршеският" статут на Денисенко бъде признат от патриарх Вартоломей, то как ще реагира на това православният свят?

— Мисля, че това не е сериозно, защото Денисенко е достатъчно възрастен човек и ние не трябва да съсредоточаваме вниманието си върху една конкретна личност. В някакъв момент той ще си отиде от този свят като всички нас. Съществения въпрос е: кой е каноничният, действителният глава на Украинската църква, с кого можем да служим литургия? Става дума не за някакъв определен човек: Филарет, Епифаний или някой друг, а за свещените канони, които са гарант за реда в църквата.

— Филарет Денисенко и Макарий Малетич – бившите ръководители на разколническите структури УПЦ-КП и УАПЦ – публично заявиха, че въпреки създаването на новата църква те и досега не са подали заявка за официално юридическо ликвидиране на своите структури, и не възнамеряват засега да го правят. Нещо повече, дори официалните сайтове на тези разколи продължават да функционират под старите си имена, а на сайта на УПЦ-КП Филарет Денисенко продължава да бъде наричан патриарх и глава на тази структура. Излиза, че едни и същи хора са едновременно членове и на новата църква, и на старите разколи.

— Безусловно, всичко това е част от печалната действителност, свързана с Украинската църква. Не знам, може би те сами ще кажат, че им трябва време, за да вкарат нещата в ред, но аз ще повторя това, което вече казах – че проблемът не е в едни или други детайли на техните действия, а в това какъв е каноничният път, по който трябва да се върви.

— Наскоро “Белгородският митрополит” Йоасаф, клирик от новосъздадената църква, заяви, че е налице сериозен конфликт между Филарет Денисенко и главата на новата църква Епифаний, а също и между техните привърженици, и че тази ситуация може да доведе до разкол в новата структура. Ако проблемите продължат да се задълбочават, трябва ли Вселенската патриаршия да даде на църквите отчет за случилото се по нейна инициатива, и съществува ли наистина заплаха от разкол в световното Православие като последица от всичко това?

— Аз не смятам, че проблемът се съсредоточава в един човек, дори ако този човек е Денисенко. Колкото за възможността да се появят големи проблеми в Православната църква – да, има такава опасност, за съжаление. Но ние се надяваме преди всичко на милостта на Бога, Който няма да допусне съблазни, надвишаващи силите на Неговата църква, и на съгласието и добрата воля на предстоятелите на всички поместни църкви: на Вселенския патриарх Вартоломей, на Московския патриарх Кирил и на Киевския митрополит Онуфрий, защото всички те искат доброто на църквата. Смятам, че всички те имат добри намерения. Вярвам, че Господ ще изпрати решение на проблема, и трябва да се молим много за това. Христос е казал, че съблазните се преодоляват със силна вяра и с много молитви.

— По канон във всеки град може да има само един православен епископ. Когато патриарх Вартоломей казва, че сега вече Епифаний е Киевски митрополит, излиза, че той смята митрополит Онуфрий едва ли не за разколник без право на тази титла?

— Не, такова нещо той не е заявявал. Нека бъдем точни. Той написа в писмото си: “когато след издаването на томоса бъде избран нов митрополит Киевски, то тогава Онуфрий няма да може да се нарича митрополит Киевски”, но не каза, че той ще стане разколник. Вече казах, че такива са последиците от едно прибързано решение, за съжаление.

— Лишават ли по този начин митрополит Онуфрий от възможността да служи в Украйна?

— Не мисля, че става дума за това. Може би във Фенер са мислели, че всички ще поискат да влязат в новата църква, и това е продиктувало тяхното решение, но аз не мога вместо тях да кажа какво мислят те за това.

— Томосът създаде доста проблеми. Ето един пример. През 2014 г. разколническият "епископ" от УПЦ-КП Кирил посети зоната на бойните действия, за да закара помощ за войниците и да стреля собственоръчно по сепаратистите, и след това се хвалеше със снимки, на които е сниман с автомат в ръка. На журналистите той заяви, че е стрелял с него по сепаратистите, въпреки че не е сигурен дали е убил някой от тях. Той бе запретен в т. нар. Киевска патриаршия, но се прехвърли в другия разкол – УАПЦ, където го приеха като епископ. Сега, когато новата структура получи томоса, същият този човек е епископ в нея.

— Проблемът не е в някакви отделни личности, които се държат зле. Хора с лошо поведение може да има навсякъде. Нашата задача е да следваме свещените канони, а хора с проблемно поведение има навсякъде.

— Последния въпрос бих искал да задам във връзка с католическата общност в Украйна: знае се, че всички участници на автокефалното движение в Украйна така или иначе искат да се сближат с униатите. Занимавам се с проучване на ролята на Католическата църква в протестните движения и държавните преврати по време на сегашния папа Франциск, и знам много факти за това, че именно униатите прокарваха в Украйна идеята за православна автокефалия. Новата църква по същество се състои от три части:

1) Разколниците от бившата т. нар. Киевска патриаршия.
2) Бившите подчинени на Макарий Малетич.
3) Двамата епископи, които напуснаха каноничната църква.

Ако става дума за първата група, то Филарет Денисенко през 2014 г. и 2016 г. заявяваше, че може да се стигне до обединение с униатите. Ако става дума за втората група, то Макарий Малетич още през 2014 г. подписа меморандум с четирима епископи от други църкви, в това число и с униатски епископ, за създаване на една обща църква на ниво отделни епархии. Това показва готовността му да създаде обща църква с униатите. Ако погледнем третата група, то привържениците на бившия митрополит Александър Драбинко призоваха към общи молитви с католиците. И сега главата на новата църква

Епифаний заявява, че неговата църква може да се обедини в бъдеще с униатите. Защо православните църкви трябва да обсъждат въпроса за статута на тази структура, щом оттам на всички нива се чуват изявления за едно възможно обединение с униатите?

— Те вероятно са заявявали това преди да получат томоса?

— Повечето от тях – да, но главата на новата структура Епифаний направи това изявление само преди няколко седмици.

— Ако те заявяват неща, които не са православни по своята същност, то предстоятелите на всички православни църкви трябва да приемат сериозно това и да им посочат колко нередни са тези изявления.

Знаете ли, като епилог на всичко, което обсъдихме досега, ще Ви кажа личното си мнение. Аз така вярвам, така усещам нещата, но... мога и да греша.

Аз смятам, че Киевският митрополит Онуфрий е каноничният предстоятел на Украинската православна църква. Искам да помоля всички православни братя в Украйна да стоят под омофора на митрополит Онуфрий, да подкрепят своята църква, да останат верни на православната вяра. Разбирам, че те минават в момента през големи изкушения. Много ни е тъжно за това и молим за прошка, защото всеки от нас е станал в някаква степен причина за тези изкушение, но същевременно се и молим Господ да им помогне да преминат през тези изкушения. Искам да кажа още и следното. Много съм впечатлен и изпитвам възхищение от това как Киевският митрополит Онуфрий прие тази криза: с голямо спокойствие, с много достойнство, немногословно, с малко публични изказвания и с много молитви.

Ние не искаме да обвиняваме никого. Ние уважаваме и обичаме нашата Вселенска патриаршия. Не искаме да натъжаваме патриарх Вартоломей. Ние също така уважаваме и обичаме Московския патриарх Кирил. Всички сме братя, всички сме едно тяло, православни християни. Това е изкушение. Трябва да засилим молитвите си и то ще отмине. Такава е същността на проблема. Ние няма да станем победители, ако стреляме един по друг. Ние ще станем победители, ако се молим смирено и молим Бога да се извърши Неговата света воля.

— Тоест решението на този проблем трябва да стане в дух на любов.

— Точно така. Нали всеки ден казваме на Бога: да бъде Твоята воля. Това е,

което трябва да търсим, и това трябва да бъде целта на нашия живот. И тъкмо такъв трябва да е подходът и на ниво предстоятели на поместните църкви.

pravoslavie.bg